

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport IBG-LP 17-002

Att vara eller att icke vara moraltant, det är frågan

En studie i hur undervisningen om beroendeframkallande
substanser ser ut i naturkunskap

Michaela Lindgren

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet
Ämneslärarprogrammet 330 hp
Lärarexamensarbete 15 hp, ht 2017
Handledare: Elisabeth Långström
Examinator: Ronny Alexandersson

Sammandrag

Denna rapport handlar om hur undervisningen av beroendeframkallande substanser, såsom alkohol, nikotin och narkotika, planeras och genomförs samt vilka mål läraren har med undervisning om beroendeframkallande substanser. Rapporten berör även andra frågor gällande undervisning i ämnet såsom ifall lärare noterat någon skillnad på elevernas engagemang i undervisning om beroendeframkallande substanser jämfört med andra delar av naturkunskapen samt vilken examinationsform som är vanligast förekommande i undervisningen om beroendeframkallande substanser. Dessutom inkluderar studien huruvida undervisningen påverkas av brukandet i klassen, vilka svårigheter som finns med att undervisa inom ämnet samt lärarens upplevelser i att undervisa inom detta ämne. För att besvara dessa frågor har kvalitativa intervjuer med verksamma lärare i naturkunskap genomförts och analyserats.

Resultatet av studien visar att olika lärare planerar undervisningen på olika sätt. Däremot är ett vanligt angreppssätt att utgå från hjärnan och belöningssystemet samt använda internetsidor som hjälpmedel. En vanlig examinationsform är ett självständigt arbete inom ämnet. Målsättningen lärarna har med undervisningen utgår sällan från kunskapskraven *per se*, utan innefattar mer att eleven ska lära sig mycket och tycka att ämnet ska vara intressant samtidigt som att eleven ska lära sig att kritiskt granska fakta.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte.....	5
1.2 Frågeställning	6
2. Bakgrund	6
2.1 Studiens relevans	6
2.1.1 Vetenskaplig relevans	6
2.1.2 Samhällsrelevans	7
2.1.3 Personlig relevans	8
2.2 Skolverkets ståndpunkt.....	9
2.2.1 Skillnaden mellan mål, kunskapskrav och centralt innehåll	9
2.2.2 Skillnaden mellan naturkunskapskurserna	10
2.2.3 Jämförelse med grundskolan	11
3. Metod	11
3.1 Val av metod	11
3.1.1 Anledning till metodval.....	12
3.1.2 Etiska aspekter.....	12
3.2 Forskningsprocessen.....	12
3.2.1 Förberedelse	13
3.2.2 Datainsamling.....	13
3.2.3 Analys	13
4. Resultat	13
4.1 Studiens resultat	13
4.1.1 Allmänt som berör frågeställningen	13
4.1.2 Lärarens mål med undervisningen	16
4.1.3 Undervisningsupplägg.....	17
4.1.4 Hur läraren upplevde att ämnet mottogs hos eleverna	18
4.1.5 Annat som framkom.....	18
5. Diskussion	20
5.1 Resultatets innebörd	20
5.1.1 Lärarens upplägg för undervisningen.....	20
5.1.2 Undervisning om brukande	21
5.1.3 Metoder för elevens lärande	23
5.1.4 Lärarens mål.....	24
5.1.5 Hur elever verkar uppleva undervisningen.....	25
5.1.6 Andra kommentarer.....	25
5.2 Annat som berör studien.....	26
5.2.1 Alternativa projekt.....	26
5.2.2 Förbättringsområden	27

5.2.3 Reliabilitet och validitet	28
6. Slutsats	28
7. Tack	29
8. Referenser	30
9. Bilaga 1	33
10. Bilaga 2	34

1. Inledning

Av den vuxna befolkningen i Sverige dricker 43% alkohol minst en gång i veckan, 19% använder tobak dagligen och 2,4% av Sveriges befolkning har under 2016 använt cannabis (C.A.N, 2016, Folkhälsomyndigheten, 2013, 2016a, 2016b). I och med Lgy 11 framkom det i Skolverkets centrala innehåll för naturkunskap att inkludera undervisning om hur den personliga hälsan och de dagliga vanorna och livsstilarna i samhället påverkas av exempelvis droger. Detta har lett till att ämnet nu bearbetas i klassrummet i olika utsträckning, för att göra eleverna medvetna om hur beroendeframkallande substanser påverkar dem själva och samhället. Då Skolverket inte kommenterat hur undervisningsinnehållet om droger ska vara och i vilken utsträckning den typen av undervisning ska beröras, är det upp till läraren att besluta undervisningens mängd och utformning. Beroende på attityd från läraren, kan undervisningen bli likväl nyanserad och intressant för eleverna eller stigmatiserande och repetitiv. Därför är det viktigt att se över hur lärare planerar sin undervisning, vad för mål de har med undervisningen, men även hur eleverna ser på undervisningen.

Många i samhället har själva prövat eller varit i kontakt med beroendeframkallande substanser, främst alkohol, därför är det viktigt att veta de hälsorisker som är kopplade till brukandet. I och med detta är det ett undervisningsområde som måste få plats i kursinnehållet. Ett problem som existerar är att det har skett en stigmatisering av både brukare och missbrukare i samhället, vilket medför att det kan reflekteras i undervisningen. Skolverket (2011) har skrivit om skolans värdegrund och uppdrag att läraren ska motarbeta diskriminering och kränkande behandling, och även lära ut detta till eleverna för att skapa goda samhällsmedborgare (Skolverket, 2011). Samtidigt som läraren själv kan ha egna preferenser och fördomar gällande bruk av substanser, ska läraren även väva in samhällets normer och lagar för brukandet i sin undervisning för att följa samhällets riktlinjer för hur beroendeframkallande substanser hanteras, utan att riskera att stigmatisera brukare och missbrukare. Detta kan bli en svår balansgång, men det är viktigt att läraren tar sig tid och anpassar undervisningen efter dessa förhållanden. Därför anser jag att det är viktigt att undersöka och belysa hur undervisningen ser ut idag, för att se om en förändring behövs eller om dagens lärare hanterar denna balansgång på ett tillfredställande sätt.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur upplägget för undervisningen om beroendeframkallande substanser ser ut, vilka mål läraren har samt vad lärarna tror sig att eleverna upplever ämnet. Min hypotes är att upplägget för undervisningen om beroendeframkallande substanser skiljer sig från resterande undervisning då detta område är fyllt av samhällets ståndpunkter. Det är å ena sidan en strikt lagstiftning mot brukandet, där narkotika är olagligt och nikotin/alkohol har en åldersgräns, men å andra sidan finns en stark attityd att alkohol traditionellt är en självklar del i firandet av högtider. Detta tror jag kan reflekteras i lärarens upplägg och mål med undervisning och medföra att eleverna anser att undervisningen om beroendeframkallande substanser är ointressant och repetitiv.

1.2 Frågeställning

Frågeställningen för intervjuerna, som är kärnan i detta arbete, är uppdelad i tre kategorier;

1. Vad är lärarens mål med undervisningen?
2. Hur läraren lägger upp undervisningen?
3. Hur läraren upplever att ämnet mottas av eleverna?

Dessa frågor kommer att besvaras genom kvalitativa intervjuer med verksamma lärare.

2. Bakgrund

2.1 Studiens relevans

För att förstå varför jag valde detta ämne så måste viktiga aspekter, såsom vetenskaplig relevans, samhällsrelevans och personlig relevans belysas. Detta är allt från i hur undervisning om beroende ser ut och hur det vetenskapligt påverkar lärandet, hur skolan är strukturerad samt vad mina personliga erfarenheter inkluderar. Nedan ger jag bakgrund till de olika aspekterna och vad de medför i detta ämne.

2.1.1 Vetenskaplig relevans

Meehan (2017) undersökte detta ämne i Nordirland, och såg att skrämstaktik används i undervisningen om beroendeframkallande substanser. Den medicinska modellen för beroende är den enda som belyses, vilket leder till en felaktig bild av brukare samt bidrar till en stigmatisering av personer som använder sig av olika substanser. Eftersom det kan finnas personer som brukar i klassen, eller att eleverna har närstående som brukar, kan denna stigmatisering leda till uteslutande. Meehan föreslår istället att lärare ska ha en undervisning

som mer fokuserar på att lära eleverna hur man ska minska skadorna, både fysiska och psykiska, som brukandet kan medföra.

Om anledningarna till varför elever börjar använda beroendeframkallande substanser studeras kan skolan få verktyg för att kunna genomföra bra undervisning inom detta ämne. Däremot är det även viktigt att se hur skolan påverkar bilden av beroende för elever, då förståelse av konsekvenserna av bruket samt individuell insats är faktorer som är de mest effektiva sätten att minska mängden missbruk (Love-Quick, 2016). Det här leder till att studier om hur undervisningen i skolan sker i praktiken är viktig att genomföra för att det går hand i hand med sociala studier om elevers brukande.

Akre *et al* (2010) undersökte co-konsumtionen av tobak och cannabis i Schweiz, då det indikerats att 80% av de som brukar cannabis även använder cigaretter. De understryker att det är viktigt att de som jobbar inom vården, föräldrar och lärare påvisar de riskfulla effekterna av bruk av dels de substanserna *per se*, men även att det finns co-effekter av att bruka både cigaretter och cannabis, något som yngre kanske inte har i åtanke när de brukar flera olika substanser (Akre *et al*, 2010). Användningen av olika substanser är en komplex fråga, då de har olika tillvägagångssätt och verkar på olika sätt, och det har inte skett mycket systematisk forskning inom hur detta hanteras i kurser. Det är av stor vikt att belysa ämnet då det finns en stigmatisering och att genom att studera de undersökningar som visar vilka samhällsgrupper som är överrepresenterade i bruk av substanser. På så sätt ser eleverna vilka samhällsstrukturer som påverkar och ojämställdhetens konsekvenser (Bowen & Redmond, 2016). Lärarens planering av undervisningen är viktig för elevers lärande, likväl hur läraren i praktiken förmedlar kunskap. Med hjälp av retoriska verktyg kan läraren ändra attityder till ämnet och då öka motivationen i klassrummet. Dessa verktyg kan variera beroende på läraren, men vanligen utgår man från de sju retoriska frågorna; Vem? Vad? Varför? Var? När? Hur? Med hjälp av vad? (Gunnarson, 2012). Just eftersom att området beroende kan vara svårt att förmedla, måste läraren hitta sätt att argumentera och motivera elever till ämnet och få en vilja att ta till sig kunskapen. Därför är det viktigt att även se till lärarens upplägg för ämnet för att se vilka metoder som används för att presentera och genomföra detta område.

2.1.2 Samhällsrelevans

Användandet av beroendeframkallande substanser är ett ämne som är relevant för samhället att skolan tar upp. De elever vi undervisar idag är nästa generation som kommer forma

samhället. Om andelen missbrukare ökar, kommer det att påverka hela samhällets struktur och funktion. Som lärare är det bra att kunna motivera sitt upplägg i undervisningen, så att den både följer samhällets modeller och lagar, samtidigt som ett fokus på att belysa en mer verklighetstrogen bild av bruk och missbruk ges till eleverna. Om läraren lyckas skapa en mer nyanserad bild istället för att använda den skräck-bild som oftast syns i dagens undervisning, lär sig den framtida generationen hur de ska hantera de problem och möjligheter som kan komma med brukande av substanser (Meehan, 2017). Som lärare ska inte yrkesrollen innefatta exempelvis att få elever med ett beroende att hjälpa dem *per se* att sluta, men läraren kan finnas där för att ge dem det stöd och de verktyg som behövs för att överkomma ett beroende, genom att exempelvis ge tips om organisationer att vända sig till och kontakt med skolans egen verksamhet med kuratorer med mera. Det är på detta sätt läraren kan hjälpa eleverna utan att fungera som psykologer eller kuratorer och då överstiga yrkesrollen (Skolverket, 2011). Huruvida det finns anmälningsplikt i skolorna beror på hur kommunen i fråga hanterar problemen, men det är vanligt att kommunen har inrättat en social insatsgrupp, för att kunna bygga upp ett skyddsnät till de elever som är i farozonen för missbruk. Att anmäla bruk är oklart, men skolan har som uppdrag att identifiera och åtgärda de riskfaktorer som kan leda till missbruk (Skolverket, 2018).

Lagen utgör riktlinjer för samhället, och ett av skolans uppdrag är att lära upp laglydiga medborgare som förhåller sig till samhället (Skolverket, 2011). I Sverige regleras bruket av narkotikaklassade substanser av lagar, förordningar och policys. I stort sett är användningen av narkotika olagligt, även om det finns undantag i medicinska, vetenskapliga eller samhällsnyttiga ändamål som gör brukandet lagligt (Folkhälsomyndigheten, 2013). Dessutom har Sveriges regering satt ihop en strategi för att hantera alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksproblematiken, som då kallas för ANDT-politiken (Regeringskansliet, 2016). Internationellt är Sverige deltagare i tre konventioner om narkotika, uppsatt av FN, och dessutom som ett EU-land måste Sverige även ta hänsyn till EU:s handlingsplaner för narkotika. Eftersom att Sverige dessutom är ansluten till barnkonventionen, så ska staten förhindra att barn skadas eller utnyttjas på grund av narkotika (Folkhälsomyndigheten, 2013).

2.1.3 Personlig relevans

Den personliga relevansen för mig är att jag under tidigare verksamhetsförlagda utbildningar utgångspunkt stött på undervisning om beroendeframkallande substanser och jag tycker att det är ett av de svåraste moment jag planerat. Det är svårt att lyckas med undervisningen så att

den blir inspirerande för eleverna samtidigt som den inte får bli för faktaspäckad. Jag har alltså en vardagsteori om hur undervisningen i ämnet fungerar samt ett antagande om hur undervisningen ser ut i ämnet (Christoffersen & Johannessen, 2015). En annan problematik är att Skolverket uttrycker att naturkunskapens innehåll inte ska vara en repetition av det som grundskolan tagit upp, vilket gör att en annan behövs för att det ska bli relevant och intressant för eleverna. Problemet här är att inte komma för långt bort från ämnet i fråga och inte repetera redan utlagd kunskap, samt inte riskera att propagera eller förespråka för/mot användandet av vissa substanser. Exempelvis är det svårt att ta upp problematiken med alkohol och prata mot ett kontinuerligt brukande, då många av de vuxna brukar alkohol varje helg, hela 43% av de vuxna, vilket gör att många elever ser denna konsumtion hemma och blir därefter formade efter föräldrarnas brukande (C.A.N, 2016). Här måste det däremot särskiljas att det ser olika ut i olika familjer och att det finns en samhällsnorm som visar vilken nivå av brukande som är rimligt. Dessutom finns det elever som har nära anhöriga som är brukare, vilket gör att en stigmatisering i klassrummet kan leda till att dessa elever hamnar i ett utanförskap gentemot resterande klassen. Utöver detta har jag personliga upplevelser att upplägget på undervisningen som att vilja uppnå chock och fasa hos eleverna och som likställer brukare med missbrukare, vilket är ineffektivt och rent av kontraproduktivt (Meehan, 2017). Därför vill jag veta hur verksamma lärare planerar och hur de upplever undervisningen för att se hur pass lösa antaganden min teori om detta ämnet har, så att jag inte tar en felaktig ställning i min egen undervisning.

2.2 Skolverkets ståndpunkt

Skolverket har ett kommentarmaterial där de kommenterat på innehållet inom naturkunskapen, och enligt materialet ska eleven bland annat utveckla en handlingskompetens, lära sig om hälso- och livsstilsfrågor samt att man själv som lärare ska arbeta bort de felaktiga föreställningarna eleven kan ha i exempelvis livsstil och hälsa. Detta benämns i de mål, kunskapskrav och centrala innehållet som Skolverket publicerat för att försäkra att lärarna tar upp de ämnen som krävs för att få rätt kunskaper i kursen. Skolverket påpekar även vikten av att ibland rikta normkritiken mot naturvetenskapen själv, vilket kan ha en roll i skapandet av de förutfattade meningar om brukandet av beroendeframkallande substanser som inom samhället, som har en grund ur naturkunskapen. Jag vill däremot påpeka att även samhället har en stor roll i att skapa dessa förutfattade meningar, genom exempelvis media och lagstiftning, påverkar innehållet i undervisningen på gott och ont.

2.2.1 Skillnaden mellan mål, kunskapskrav och centralt innehåll

Målen i kursen är formulerade för ämnet som en helhet, och är till för att förtydliga exakt vad läraren ska betygssätta. Centrala innehållet är till för att visa vilka ämnen som ska behandlas i kursen, och är avsedda för att utveckla de kunskaper som krävs för att nå kursmålen. Därför är målen mer övergripande formulerade än det centrala innehållet. Kunskapskraven ger både läraren och eleven en översikt på vilka kunskaper som behövs uppvisas för att uppnå ett visst betyg. Kunskapskraven är inte så djupgående innehållsmässigt, men ger en bild av hur eleven ska uttrycka sig och resonera för att nå ett visst betyg. Sammanfattningsvis kan man säga att målen säger vad som ska betygssättas, kunskapskraven säger hur det ska betygssättas och det centrala innehållet anger vad som ska tas upp för att målen ska uppfyllas (Skolverket, 2017a).

2.2.2 Skillnaden mellan naturkunskapskurserna

Eftersom de kurser som har undervisning om droger i centrala innehållet är naturkunskap 1a2 och naturkunskap 1b, är det dessa kurser jag kommer att fokusera på. Då naturkunskap 1b är en 100-poängskurs, och naturkunskap 1a2 endast är 50 poäng, finns det skillnader i hur mycket som kan tas upp i kursen då tidsaspekterna för kurserna skiljer sig ganska markant. Däremot om man jämför det centrala innehållet för kurserna så har de samma innehåll gällande droger, (i naturkunskap 1a2 (Skolverket, 2017b), viss annorlunda formulering i 1b):

”Samband mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar i samhället, till exempel i fråga om träning, kost, droger och konsumtion samt påverkan på miljön. Hur naturvetenskap kan användas som utgångspunkt vid kritisk granskning av budskap och normer i medierna.”

Dessutom berör båda kursernas centrala innehåll att själva naturvetenskap kan granskas kritiskt samt hur man genom ett naturvetenskapligt förhållningssätt kan arbeta kritiskt runt obeprövade påståenden som florerar (Skolverket, 2017b). Just eftersom att det centrala innehållet i detta ämne är så pass lika i de båda kurserna, kommer jag inte separera de båda kurserna när det gäller intervjusvar eller påståenden då jag anser att de är applicerbara på båda kurserna.

En viktig aspekt att ta hänsyn till är den tidpunkt ämnet blev en del av centrala innehållet i skolan. I den läroplan som fanns innan 2011 var det inte lika självklart att eleverna skulle ha undervisning om beroendeframkallande substanser i naturkunskap. I en jämförelse mellan de två kurserna som fanns, naturkunskap A och B, framgår det att kroppen och livsstil endast

togs upp under kursen naturkunskap B. Då långt ifrån alla elever läste naturkunskap B, missade många elever denna del av undervisningen (Skolverket, 2017c). Inte heller de som läste exempelvis Biologi A, fick undervisning om beroendeframkallande substanser eftersom inte heller den kursens mål tog upp ämnet (Skolverket, 2017d). Först i samband med läroplansskiftet 2011 ses beroende som en del av det centrala innehållet i naturkunskap.

2.2.3 Jämförelse med grundskolan

Eftersom Skolverket trycker på att undervisningen i gymnasieskolan inte ska vara en repetition av vad som tagits upp i grundskolan är det viktigt att jämföra de kunskapskrav som finns för att undvika att just detta sker. Ämnesplanen är upplagd för att repetition ska kunna undvikas, men det är bra att som ämneslärare veta hur grundskolans ämnesplaner ser ut för egen planering så repetition undviks. Detta kan medföra att eleverna blir mer intresserade då det är ny kunskap som berörs och inte något som de redan berört i tidigare undervisning. I det centrala innehållet för grundskolan, åk 7–9, står det att eleven ska få kunskaper i hur beroendeframkallande medel påverkar kroppens psykiska och fysiska hälsa (Skolverket, 2017e). Däremot finns det inget lättillgängligt kommentarmaterial som förklarar mer ingående exakt vad beroendeframkallande medel innebär, vilket lämnar läraren att tolka detta själv. Lärarnas olika tolkningar leder till att elever från olika skolor kan ha olika mycket bakgrundskunskap i ämnet, och undervisningen måste anpassas efter detta. Skolverkets egen utgångspunkt att eleverna inte ska ha repetition i undervisningen är alltså svår att helt undvika.

3. Metod

3.1 Val av metod

Studien genomfördes genom att jag intervjuade sju verksamma legitimerade naturkunskapslärare. Jag gjorde kvalitativa intervjuer där jag bland annat frågade hur de tänkte när de la upp undervisningen om beroendeframkallande substanser och hur de upplevde klimatet i klassrummet under undervisningen. Jag hade förberett frågor som användes som utgångspunkt (bilaga 1), och beroende på svar var jag beredd på att ställa följdfrågor för att få så utförliga svar som möjligt. Detta ger mig högre flexibilitet i intervjusituationen än om jag hade förhållit mig till ett strikt frågeformulär (Christoffersen & Johannessen, 2015). Jag försökte hitta 10 lärare att intervjua då det är vanligt i den här sortens projekt (Christoffersen & Johannessen, 2015), men jag fick sju intervjuobjekt. Två av mina intervjuade lärare arbetar på samma skola och har så kallade utvecklingsgrupper på skolan där de utvecklar

undervisningen i ämnet, något som eventuellt kan medföra att deras svar liknar varandra. Bristen på möjliga intervjuobjekt innebar att jag inte använde några direkta urvalsstrategier när min grupp av informanter bildades utöver att de skulle vara legitimerade lärare i naturkunskap. Jag gjorde alltså ett kriteriebaserat urval (Christoffersen & Johannessen, 2015). Något som bör noteras är att jag endast fokuserar på gymnasieskolans mål och innehåll i denna studie. Om jag även skulle inkludera gymnasiesärskolan anser jag att det skulle ta för mycket tid samt riskera att fokuset på det ämne jag vill undersöka skulle kunna förskjutas.

3.1.1 Anledning till metodval

Jag valde denna metod främst för att den är möjlig att genomföra under den korta tid som står till mitt förfogande. Den grundar sig i en samhällsvetenskaplig metod för att få fram information från den sociala verkligheten som existerar i skolan (Christoffersen & Johannessen, 2015). I och med det ämne jag valt att studera anser jag att det är fördelaktigt att just välja att ha kvalitativa intervjuer, då det ger en större möjlighet för mina informanter att svara mer djupgående på de frågor som ställs, därigenom får jag mer information som grund för att senare kunna dra slutsatser utifrån de frågeställningar jag har (Christoffersen & Johannessen, 2015).

3.1.2 Etiska aspekter

Detta ämne kan vara känsligt för vissa att diskutera, dels för rädslan att bli kritiserad i sin yrkesroll om man tagit upp ”fel” saker, men även just för att detta är ett svårt ämne att undervisa i, då alla elever har olika erfarenheter och bakgrunder (Christoffersen & Johannessen, 2015). Dessutom ska vi som lärare skapa demokratiska samhällsdugliga medborgare, vilket kan göra det svårt att våga gå för långt från avskräckande undervisning om brukandet av substanser. En annan aspekt att ta i beaktning är att anonymiteten av läraren måste bibehållas under hela arbetets gång, därför måste behandlingen av persondata ske på ett korrekt sätt.

3.2 Forskningsprocessen

Själva arbetsprocessen i detta arbete är fördelat i fyra olika stadier, förberedelse, datainsamling, analys och rapportering (Christoffersen & Johannessen, 2015). Nedan kommer en kort beskrivning om hur jag genomfört denna studie, som baseras på en kvalitativ semistrukturerad intervju av sju stycken verksamma lärare i naturkunskap (Christoffersen & Johannessen, 2015).

3.2.1 Förberedelse

Arbetet med uppsatsen startade med att jag skickade ut förfrågningar till gymnasieskolor i närområdet för att hitta naturkunskapslärare som ville ställa upp på en intervju. Dessa mejlförfrågningar skickades till skolans egna mejladress eller till rektorn på skolan, beroende på vilken information som hittades på skolornas webbsidor. Då jag fick in endast tre intervjuer från de skolor jag kontaktat vände jag mig även till en grupp för naturkunskapslärare via sociala medier och fick då in ytterligare fyra deltagare. Efter en initial sökning, främst inom databasen ERIC, efter vetenskapliga artiklar om hur undervisningen ser ut inom området beroendeframkallande substanser, började jag formulera frågor jag ville ställa under mina intervjuer. Innan intervjuerna ägde rum fick varje deltagare ett mejl med de generella frågor som skulle ställas samt information om hur intervjun skulle genomföras, och hur inspelat material skulle hanteras för att de skulle vara säkra på att uppsatsen följde de etiska riktlinjerna (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 80).

3.2.2 Datainsamling

Datainsamlingen gjordes genom kvalitativa intervjuer med sju frivilliga naturkunskapslärare. Intervjuerna i sig genomfördes antingen på lärarens skola, eller som en telefonintervju. Lärarna hade innan tillfället för intervjun fått ut den generella frågeställningen samt mer djupgående information om själva intervjun, så att de visste vad de kunde förvänta sig av intervjun och förbereda sig mentalt på intervjun. Dessutom ställdes följdfrågor beroende på deras svar, vilket innebar att intervjuernas innehåll varierar något och även bidrog till mer nyanserade svar (Christoffersen & Johannessen, 2015). Intervjuerna spelades in via mobiltelefonen i de fall jag träffade läraren, eller via en applikation på mobiltelefonen som spelade in samtalet i de fall telefonintervjuer gjordes.

3.2.3 Analys

Själva analysen skedde inte förrän alla intervjuer var genomförda och då transkriberades de från ljud till text för att underlätta arbetet med att jämföra svaren. Med själva transkriberingen var målet att vara så ordagrant som möjligt, men på grund av tidsbrist uteslöts de delar som ej var relevanta för studien. Tolkningen av data skedde genom en univariat analysmetod, vilket innebär att man undersöker hur enheter fördelar sig enligt en egenskap eller variabel (Christoffersen & Johannessen, 2016). Alltså har jag utvärderat svaren från intervjuerna och ställt svaren mot de andra, och sedan utvärderat hur mycket som överensstämde mellan de intervjuade lärarnas svar. Även då det till viss del var olika fördjupande frågor i intervjuerna

så utgick samtliga från samma huvudfrågor (bilaga 1), och därmed hjälpte de fördjupande frågorna att besvara huvudfrågorna på en djupare nivå.

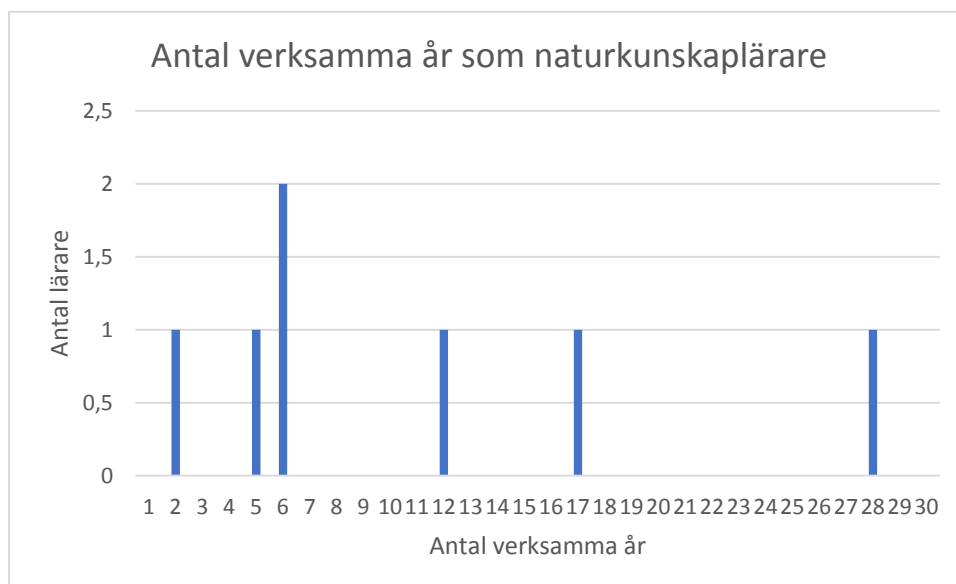
4. Resultat

4.1 Studiens resultat

Nedan presenteras de svar de intervjuade lärarna gav på de frågor som ställdes. Som analysmetod för insamlade data har jag använt mig av univariat analys, och främst fokuserat på de frågeställningar där ett mönster kan utrönas, men har även med övriga resultat (Christoffersen & Johannessen, 2016).

4.1.1 Allmänt som berör frågeställningen

I den grupp av lärare som intervjuades fanns stor variation i antal år med undervisning i naturkunskap (fig. 1). Värt att påpeka är att den lärare som varit verksam fem år i figuren har varit lärare i 15 år men inte haft naturkunskap som ämne hela den verksamma perioden. Två av lärarna hade inte undervisat i naturkunskap i år, men båda hade haft ämnet under föregående år. Vilka gymnasieprogram lärarna undervisade uppkom inte under intervjuerna.

Figur 1- Spridningen på antal verksamma år som naturkunskapslärare hos de intervjuade.

Fyra av sju lärare upplevde sig inte vara påverkade av klassens brukande av exempelvis nikotin i sin undervisning (fig. 2). Skälen för detta varierade mellan att ha för dålig kunskap

om det allmänna brukandet i klassen och ej funderat på det, medan andra skäl var att övervägande del av klassen brukade nikotin, eller att läraren tänkt tanken men inte kommit längre. De som tyckte sig påverkas av användningen motiverade detta genom att de ansåg sig lägga mer tid på att prata om den problematiken kring brukandet, eller så påverkades läraren på så vis att hen blev mer förlåtande och accepterande till att de använde sig av nikotin. Vissa av de intervjuade lärarna använde sig av statistik gällande brukandet av substanser för att påvisa hur vanligt brukandet var i elevernas åldersgrupp. Under intervjuerna var det vanligast att ha nikotinbruk som ingångspunkt för denna fråga, främst för att det brukandet är mer synligt. Däremot var det vissa lärare som tog upp bruk av andra substanser också.

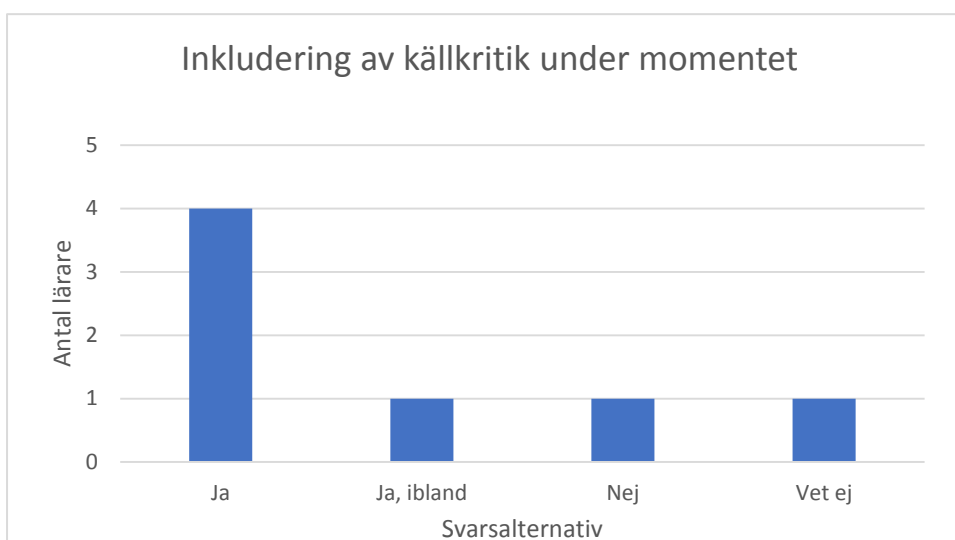
Figur 2- Om de intervjuade lärarna upplevde att elevernas brukande påverkade undervisningen.

Fyra av de intervjuade lärarna upplevde att det var mycket roligt och givande att undervisa inom detta ämne. En annan tyckte att det var beroende på klassen men att det generellt var roligt. Ytterligare en tyckte att det inte var ett speciellt svårt ämne att undervisa i, men att man behövde tänka på att inte ta in för mycket av den gammaldags moralism som kan förekomma. En av de intervjuade tyckte att det var ganska tråkigt ämne att undervisa i, främst eftersom det fanns ett eget motstånd då ämnet var svårt att lära sig självt.

Problematiken lärarna upplevde med undervisningen varierade, och jag kunde inte hitta någon direkt korrelation i de anledningar som gavs. Frågor och ämnesområden som lärarna fann problematiska var bland annat;

- Huruvida läraren kan bedöma värderingar hos elever.
- När elever vill diskutera upplevelsen av att ta en drog.
- Hur reaktioner hos elever som har missbruk i sin närhet hanteras.
- Elevernas romantiserande bild av speciellt cannabis och rökning.
- Avvägningen att om man tar upp ämnet leder till att brukandet hos eleverna ökar eller om eleverna lär sig om det hjälper dem att inte börja bruka.
- Att det är knepigt med att helt säga nej till alkoholkonsumtion.
- Risken för att de som har en positiv syn till brukande inte vill ändra sin åsikt eller ens betrakta de andra argumenten som är mot brukande.

De flesta lärare arbetade mycket med just källkritik när de arbetade med undervisning om beroendeframkallande substanser och använde sig mycket av att motbevisa felaktiga påståenden som florerar om beroendeframkallande substanser i exempelvis media. Nedan följer en graf (fig. 3.) med hur många som arbetar med källkritik samtidigt som de tar upp undervisning om beroendeframkallande substanser i klassrummet.

Figur 3- Hur många lärare som inkluderar arbete om källkritik i samband med undervisningen om beroendeframkallande substanser.

4.1.2 Lärarens mål med undervisningen

De intervjuade lärarna hade olika mål för undervisningen om beroendeframkallande substanser. Nedan följer det vad varje enskild lärare hade för mål med undervisningen;

- Eleven ska kunna göra medvetna val

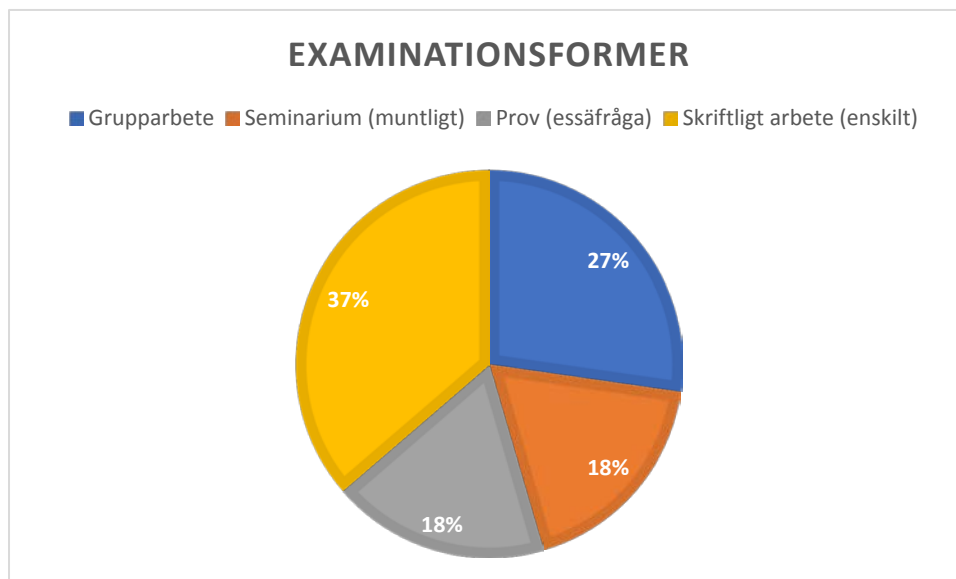
- Eleven ska få den naturvetenskapliga basen och kunna ta ställning till påståenden, samt lära sig om ärfthlighet och källkritik.
- Eleven ska lära sig att slå hål på alternativ fakta och inte få en moraliserande undervisning. [Tar även upp de kunskapskrav som ska klaras av.]
- Eleven ska känna att undervisningen rör hen personligen.
- Eleven ska förstå att det [brukande av substanser] är farligt
- Undervisningen ska vara givande, de ska lära sig mycket, lära sig att redovisa i grupp och lyssna på varandra.
- Eleven ska möta fakta och kritiskt granska påståenden, se olika fakta i naturvetenskapen och väga dem mot varandra.

4.1.3 Undervisningsupplägg

Lärarna som intervjuades hade olika strukturer för att undervisa om beroendeframkallande substanser. En likhet i undervisningsinnehållet mellan lärarna var att undervisningen utgick från blocket ”Livsstil och hälsa”, där det var vanligt att ta upp hjärnan som utgångspunkt för undervisning om beroende. Något annat de flesta lärare hade med i undervisningen var att använda sig av olika internetsidor som utgångspunkt för elevernas egna lärande. Vissa lärare lade mycket tid på att diskutera med eleverna om beroende, samt gick igenom droger på en djupare nivå. Tre av de intervjuade lärarna gick igenom ett flertal block inom ”Livsstil och hälsa” och lät eleverna senare fick göra ett mer djupgående arbete. Detta innebar att inte alla gjorde ett arbete som handlade om beroende och därmed inte fick samma fördjupning gällande beroende. Den vanligaste examinationsformen som berörde beroende var antingen någon form av individuell inlämning eller grupparbete (fig. 4). Examination via seminarium eller prov förekom också.

Redovisningen av grupparbetet kunde ske på olika sätt, såsom med posters, film, textinlämning eller redovisning i klass eller tvärgrupper. Det var endast en lärare som använde sig av flera olika metoder för att examinera denna del.

Hur de intervjuade lärarna la upp undervisningen praktiskt varierade och innehållet kunde variera. Se bilaga 2 för mer information.

Figur 4- De olika examinationsformerna som användes av de intervjuade lärarna. Skriftligt arbete var vanligast följt av grupparbete. Någon form av seminarium och prov var inte en lika vanlig examinationsform.

4.1.4 Hur läraren upplevde att ämnet mottogs hos eleverna

Samtliga lärare verkade uppleva att eleverna är väldigt intresserade och tycker att ämnet är spännande. Generellt verkar det enligt lärarna som att eleverna tycker att detta ämne och sex- och samlevnad är de ämnen i naturkunskapen som är mest intressanta. En lärare tyckte att intresset hos eleverna varierade, och att det främst var de klasser som generellt var mer diskussionsbenägna och öppna som hade högt intresse för undervisningen om beroendeframkallande substanser.

4.1.5 Annat som framkom

Några av de intervjuade lärarna uttryckte att de kunde för lite i ämnet, och därför var externa källor vanliga att använda. Ett vanligt komplement till undervisningen är att använda sig av internetsidor, särskilt sådana som är skapade för undervisning om beroendeframkallande substanser. Det var ovanligt att använda sig av externa föreläsare, som kom till skolan och höll i undervisningen om beroendeframkallande substanser. Endast en lärare använde sig av detta i naturkunskap. Ett flertal av de intervjuade lärarna hade haft kontakt med sådana organisationer, men lät dem komma till Biologi 2 istället. En anledning till detta var att läraren ansåg att det skulle vara över kursmålen att ha den undervisningen i naturkunskap. Under de senare intervjuerna uppdagades även bristen på fortbildning i ämnet, då de fyra resterande lärarna som intervjuades inte hade haft någon form av fortbildning. En lärare hade däremot

gått på en föreläsning om cannabis som kommunen anordnat.

De intervjuade lärarna arbetade på olika stora gymnasieskolor, vilket innebar att vissa var ensamma som naturkunskapslärare, medan andra hade kollegor som undervisar i ämnet. Det var vanligt att ämneslagsträffar förekom, däremot var det ingen av de intervjuade lärarna som tyckte att undervisningen om beroendeframkallande substanser var något som direkt diskuterades. Det verkade även vara fallet att likriktning av undervisningen inte gjordes, och därmed såg undervisningen olika ut även på den specifika skolan. I det fall där två lärare från samma skola intervjuades hade inte beroendeframkallande substanser diskuterats och de hanterade undervisningen om beroendeframkallande substanser på olika sätt.

En fråga som även ställdes var huruvida lärarna hade som agenda att lära eleverna att inte bruka beroendeframkallande substanser över huvud taget eller ifall eleverna skulle lära sig att bruka på ett sådant sätt att de negativa konsekvenserna undviks i största möjliga utsträckning, alltså att bruka på en bra nivå. Lärarnas inställning till detta varierade och det var inte alla som tänkte på denna aspekt i undervisningen. En lärare klargjorde att målet var att eleverna skulle lära sig att bruka på en bra nivå, två siktade på att undvika pekpinnarna och den moraliserande undervisningen, och en lärare hade som mål att eleverna skulle göra medvetna val. Två lärare sa under intervjuerna att denna frågeställning aldrig kom upp i undervisningen. En lärare klargjorde för eleverna att ett bruk av narkotika och nikotin var ett klart nej, medan att alkohol skulle läras att dricka med måtta.

Under intervjuerna framkom det ifall lärarna talade om skillnaden mellan brukare och missbrukare. Två lärare tog upp detta, varav en av lärarna använde en extern föreläsare för detta område. I en av intervjuerna klargjordes inte denna fråga, medan de resterande fyra lärarna svarade nej på frågan. De anledningarna lärarna som inte tog upp de två begreppen avgav under intervjuerna var dels att bruk av olagliga substanser är detsamma som missbruk, att det skedde en likställning av de båda begreppen i undervisningen, att läraren inte fokuserade på detta utan endast förklara hur omgivningen drabbas samt att det inte kom på fråga alls. I den intervjun där det inte klargjordes om läraren själv tagit upp det i sin undervisning sa läraren däremot att hen fick höra från sina elever att de tycker att det saknas i undervisningen om droger, och läraren kommenterade att det måste tas upp för att inte eleverna ska tappa förtroendet för läraren. Det var däremot oklart ifall läraren tog upp begreppen eller inte. Läraren hade inte planerat att ta upp detta i undervisningen, men haft en diskussion om detta i klassen föregående år, och såg att det fanns möjlighet att ta upp det

nästkommande gång undervisningen hölls.

I fem av sju intervjuer talades det om problematiken att bemöta elever som har ett missbruk själv eller i nära relation, samt om det var något som aktivt diskuterades i lärarlag eller med eleverna. Det var inte vanligt att lärarna visste hur bruket i klasserna såg ut, därför kunde hänsyn ej tas till elever som hade någon form av missbruk i sin närhet. En av lärarna var rädd för att ofrivilligt stigmatisera brukande, men hade däremot aldrig upplevt att det hade varit ett synligt problem i klassen. Läraren som vetat om att eleven hade en närstående med missbruksproblematik, gjorde ingen korrigerande i undervisningen. Enligt hen reagerade eleven när missbruk kom på tal, men att det verkade som att eleven var okej med det hela senare. Oftast framkom inte drogproblem i undervisningen om beroendeframkallande substanser, utan kunde synliggöras på andra sätt, som när läraren i rollen som klassföreståndare fått höra från eleven efter problematik med studierna. Under två intervjuer poängterade läraren att det var viktigt att inte skambelägga brukande, och att man måste vara medveten att ämnet kan utlösa reaktioner hos eleven. Hos två andra intervjuade lärare hade eleverna med anhöriga som varit i missbruk delat med sig till viss del, och det har blivit bra och eleverna har tyckt att det varit bra att ta upp detta ämne. Den sista av de fem intervjuade lärare som diskuterat denna aspekt hade inte varit med om att det uppkommit i klassrummet att någon har ett missbruk hos sig eller hos närstående.

5. Diskussion

5.1 Resultatets innebörd

5.1.1 Lärarens upplägg för undervisningen

Upplägget i undervisningen varierade lite beroende på hur stor utsträckning beroendeframkallande substanser togs upp, men det var vanligt att utgå från blocket ”Livsstil och hälsa”, och ta upp anatomiskt vad som händer i kroppen och specifikt utgå från hjärnan och belöningssystemet, och med hjälp av någon form av internetsida ge eleverna verktygen för att lära sig om beroende och dess effekter. Även statistik för brukandet i Sverige och andra länder användes även som en källa för fakta och diskussion. Som examinationsform var det vanligast att använda sig av någon form av individuell inlämning. Grupparbete var även det en ganska vanlig metod för examination. Någon form av en essäfråga i ett prov eller ett muntligt seminarium kunde förekomma men tillhörde inte en av de vanliga metoderna för att

examinera ämnet. Anledningen till detta skulle kunna vara för att det är svårt att bedöma något annat än fakta i detta ämne, då det blir problematiskt om lärarna bedömer värderingar, något som ett flertal lärare poängterade under intervjuerna.

I Skolverkets kunskapskrav står det att eleven ska lära sig människokroppens uppbyggnad samt funktion i växelverkan med omgivningen, samtidigt som eleven ska kunna diskutera om konsekvenser för folkhälsan, på varierande nivå beroende på betyg. I och med detta är det rimligt att utgå från kroppens anatomi inom detta område. Att många lärare använder sig av internetsidor som utgångspunkt är bra tycker jag då de är mer uppdaterade med de eventuella förändringar som sker inom detta område. Många använde sig av internetsidor som var skolanpassade där eleverna kunde jobba med frågor mot hemsidan, vilket underlättar arbetsbördan för läraren. Då ingen av de lärare jag diskuterade det med hade genomgått någon form av fortbildning och att ämnet inte diskuterades under ämneslagsträffarna anser jag att det då är bäst att använda sig av internetsidor i undervisningen, speciellt då de, om något få, läroböcker jag sökt igenom efter undervisning om beroendeframkallande substanser är väldigt kortfattade. Därför tycker jag att internetsidor är ett bra komplement för undervisning om beroendeframkallande substanser. Att använda statistik för att visa hur bruket ser ut i Sverige men även andra länder anser jag vara en bra källa för fakta samt öppnar upp för diskussion. En lärare som intervjuades berättade att hen använde sig av det för att visa exakt hur pass utbrett brukandet ser ut i kommunen, och kunde därigenom öppna upp för diskussion om brukandet av just cannabis i detta fall. Då det finns mycket statistik inom området finns det mycket diskussionsmöjligheter, men öppnar speciellt upp diskussion inom den samhällsvetenskapliga vinkeln där ämnen såsom lagstiftning, legalisering och hur behandlingen av brukare och missbrukare ser ut. Jag tror att en sådan vinkel kan bidra till att ämnet blir mångfacetterat och mer intressant för eleverna.

5.1.2 Undervisning om brukande

Påverkan på undervisningen beroende på elevers brukande skedde hos tre av de intervjuade lärarna. Anledningen till hur det påverkade undervisningen var att den ena lade mer tid för att prata om det, medan en annan hade en mer förlåtande inställning, vilket jag tycker är fascinerande. Självklart ska man som lärare inte döma eleverna för deras val av livsstil och vanor, men det är även viktigt i detta fall att ge eleverna möjligheten att prata om brukandet. Däremot var det fyra lärare som gav svaret att elevernas eget brukande inte påverkade undervisningen, främst på grund av att det är svårt att se bruket i klasserna i större

gymnasieskolor. Detta förstår jag kan göra det väldigt svårt att se hur bruket ser ut. Under en av intervjuerna diskuterades däremot att en potentiell användning av ett anonymt svarssystem, som ett klicksystem som samlar anonymt in svar från klassen, skulle kunna användas för att synliggöra brukandet i klassen. På så sätt skulle undervisningen kunna anpassas till hur bruket ser ut i specifika klasser och förhoppningsvis ge mer tid till eleverna för att synliggöra möjligheter och problem.

Under intervjuerna togs det upp hur missbrukarprofilen målades upp i klassrummet, och ifall de skiljde mellan brukare och missbrukare i undervisningen. Det var enbart i två fall denna urskiljning skedde, vilket innebär att många av de intervjuade lärarna inte berörde denna skildring. Behöver man skilja på brukare och missbrukare? Jag skulle säga ja, då jag anser att man inte per automatik blir missbrukare enbart för att man brukar en viss substans. Även Meehan (2017) visade i sin studie att det finns risk för att lärare stigmatiserar brukare genom sitt språkbruk, mer eller mindre medvetet. För att minska risken för stigmatisering anser jag att man ska särskilja brukare och missbrukare, för att eleverna inte ska associera brukare med sjuka människor som är brottslingar (Meehan, 2017). Ifall eleverna lär sig skillnaden mellan brukare och missbrukare, anser jag att det är lättare att prata om brukande på en sådan nivå som tillåter diskussioner om att undvika så mycket av de negativa sidoeffekterna av brukandet som möjligt. Därigenom vinklas undervisningen till mer skade-reducerande undervisning istället för skrämselförundervisningen som har varit den vanligare formen av undervisning inom detta ämne. Genom detta skulle det vara lättare att prata om mängden brukande i klassrummet. Intervjuerna visade även detta då många lärare just ville undvika pekpinna och moraliserande undervisning när de pratade om brukande av substanser.

Senare under intervjuerna kom frågan om hur lärarna bemötte elever som hade ett missbruk självt eller i nära relation. Här var det åter igen att många hade för dålig inblick i hur brukandet i klassen såg ut, men ett flertal hade tänkt hur de skulle kunna hantera situationen om det eventuellt dök upp. Speciellt en lärare var rädd för att just eftersom att hen inte var insatt i hur elevernas situationer såg ut, att hen skulle av misstag stigmatisera brukandet. Däremot hade detta aldrig varit ett synligt problem. En annan lärare hade varit med om att eleven hade haft närstående i missbruk och reagerat negativt när missbruk kom på tal, men hade enligt läraren tyckt att det var bra att tala om det i klassrummet. Jag tycker att det vore bra att använda sig av något program som tillåter elever att anonymt visa hur brukandet ser ut i deras privatliv. På så sätt skulle obekvämheter i ämnet kunna undvikas, och dessutom skulle

eleverna kunna få en chans att påverka upplägget av undervisningen utan att behöva delge personliga erfarenheter i klassen. På detta sätt skulle stigmatisering av bruk kunna undvikas samtidigt som undervisningen skulle få chansen att bli mer anpassade till eleverna och därmed öka intresset, då det är ett väldigt viktigt ämne.

5.1.3 Metoder för elevens lärande

Ungefär hälften av de intervjuade lärarna använde sig av någon form av grupparbete för att få in kunskaper om beroendeframkallande substanser i sin undervisning. Förvisso har grupparbeten visat sig vara mer effektiva än enskilt arbete, däremot måste läraren ta i beaktning om de olika effekterna av grupparbeten. Ett exempel är risken för social loafing, även kallat social lättja, vilket innebär att på grund av motivationsförlust hos den enskilda individen i gruppen resulterar det i att vissa i gruppen presterar mindre än andra (Hattie 2012, Thornberg, 2013). Thornberg (2013) påstår att mängden av social lättja beror på gruppstorleken, men även faktorer som hur väl gruppmedlemmarna känner varandra och hur pass engagerade individerna är påverkar mängden social lättja. Risken med social lättja är just att vissa elever inte bidrar till grupparbetet och beroende på redovisningssätt, inte tillgodogör sig kunskapen lika stor utsträckning som de har möjlighet till. Därför är det viktigt att läraren ser till att gruppdynamiken är välfungerande för optimalt lärande hos eleverna, då social lättja oftast uppstår på grund av bristande motivation (Thornberg, 2013). Om grupparbetet är välplanerat har det visat att det ger högre nivå av inläring än den enskilda inläringen, alltså ger ett bra strukturerat arbete hög inläring hos gruppmedlemmarna och ger högre chans att uppnå målen (Hattie, 2012). Med detta i åtanke är ett grupparbete inte dåligt för inläringen, ifall det finns en bra struktur. I intervjuerna upptäcktes det att det var väldigt vanligt att genomföra grupparbeten, däremot var det långt ifrån alla grupparbeten som faktiskt berörde beroende. Oftast var uppgiften strukturerad för att passa in på det större blocket "Livsstil och hälsa", vilket gjorde att vissa grupper inte kom in på ämnet i fråga. I och med detta kan det argumenteras för hur mycket eleverna lyssnar på varandra under de följande redovisningarna och då hur mycket eleverna lär sig om beroendeframkallande substansers funktion.

Under studien märktes det även att lärarna på skolan inte berör undervisningen om beroendeframkallande substanser när de har sina ämneslagsträffar. När det dessutom uppkom att ingen fortbildning inom ämnet gjorts hos de tillfrågade lärarna, är risken stor för diversitet i undervisningen om beroendeframkallande substanser. Hattie (2012) upptäckte att samplanering mellan lärare är viktig för elevers lärande, och att desto mer samspelta lärarna

är, desto bättre resultat får eleverna. Därför är det viktigt att försöka likrikta undervisningen i ämnet. Likriktningen av undervisningen skulle kunna ske genom att Skolverket skulle tydliggöra hur ämnet ska hanteras av lärare och ge dem ett ökat stöd med exempelvis tips om upplägg samt övningar. Ifall även ämneslagen i skolorna skulle jobba med hur ämnet ska hanteras, skulle det tillsammans med ett ökat stöd från Skolverket göra att undervisningen skulle bli mer likriktad och elever från olika skolor skulle få mer likartad undervisning. Det finns olika strategier för att lära ut om samhällets drogkrig och kritiskt tänkande kopplat till det. De tre främsta metoderna är att använda sig av en gästföreläsare, analysera fallstudier samt att jämföra olika internationella drogpolicys (Bowen & Redmond, 2016). Författarna utgår från undervisning av kandidat- och mastersstudenter, men jag anser att detta även skulle kunna användas som medel för både undervisning av lärare och elever. Några av de intervjuade lärarna använde sig av något av dessa metoder, vilket visar att det även är applicerbart i yngre åldrar.

5.1.4 Lärarens mål

De intervjuade lärarnas mål med undervisningen varierade, och en av de intervjuade sa att målet varierar även beroende på inställningen i klassen. Målen lärarna satte upp var oftast ej baserade på kunskapskraven, utan fokus låg på att eleverna skulle tycka undervisningen var meningsfull samt att eleverna skulle få tillgång till redskap för att göra medvetna val, men även att elever ska lära sig att kritiskt granska påståenden. Bland de intervjuade lärarna var det bara en som motiverade val av mål genom att referera till kunskapskraven. Att ha mål för undervisningen är en faktor som påverkar utfallet av prestationen hos elever i klassrummet, därför är det viktigt att sätta mål för undervisningen både för eleverna och sig själv som lärare, speciellt eftersom att det kan hjälpa eleverna att senare ta medvetna val i sin levnadssituation (Hattie, 2012). Jag tycker att det inte är nödvändigt att sätta kunskapskraven som mål med undervisningen, de brukar ändå ligga som grund till själva undervisningen. Jag anser att det är bra att sätta mer personliga mål för undervisningen, då det kan påverka utfallet positivt, då mycket av de intervjuade lärarnas målsättning var att eleven skulle känna en meningsfullhet och lära sig kunskap de ska kunna använda senare. Om de målen uppfylls har undervisningen varit mycket givande för eleverna, och kommer resultera i att de får med sig högre andel av kunskaperna som givits (Hattie, 2012). Däremot bör mål i avskräckande syfte där eleverna ska få en negativ bild av brukande och göra ämnet mer tudelat istället för mångfacetterat, kan det leda till att eleverna tappar förtroendet för läraren samtidigt som läraren riskerar att stigmatisera brukare genom att ge en missvisande bild av brukande, såsom Meehan (2017)

undersökt i sin studie.

5.1.5 Hur eleverna verkar uppleva undervisningen

Det syntes tydligt i resultatet av studien att lärarna uppfattar att eleverna tycker att undervisningen om beroendeframkallande substanser är spännande och intressant. Det var endast en som upplevde att elevernas motivation för undervisningen inom ämnet varierade, och att variationen beror främst på vilka klasser som är mer diskussionsbenägna och öppna. Flertal lärare trodde att den ökade motivationen för ämnet berodde på att eleverna är mer intresserade av detta ämne då det påverkar dem här och nu. Därför är den allmänna uppfattningen hos de intervjuade lärarna att motivationen generellt högt för klasserna, då känslan för positivt sammanhang i klassrummet är en faktor som påverkar studieprestationer och ökar lärande (Hattie, 2012). Det är väldigt positivt att lärarna anser att eleverna är intresserade av detta ämne, vilket är det motsatta till vad jag förväntade mig att resultatet skulle visa. Däremot bör man även ta i beaktning att det är just vad lärarna uppfattar att eleverna tycker, och är inte likgiltigt med att eleverna i realiteten anser att ämnet är intressant och spännande. Men utifrån att det endast var lärare som intervjuades i denna studie kan endast lärarnas perspektiv betraktas, ifall en alternativ studie skulle fokusera på vad eleverna faktiskt tycker om ämnet måste intervjuer med elever genomföras. Detta kan vara svårt att genomföra under den tidsram denna studie rört sig inom, då det är fördelaktigt att eleverna håller på eller nyss avslutat undervisningen om beroendeframkallande substanser för att få ett så klart resultat som möjligt.

5.1.6 Andra kommentarer

Under analysen av resultaten har jag försökt se ifall det finns någon koppling mellan hur länge läraren undervisat i ämnet mot hur undervisningen upplevdes och planerades. Något sådant samband hittades inte, utan att de intervjuade lärarna hade en relativt homogen uppfattning om hur undervisningen skulle struktureras. Den enda distinkta skillnaden var att de lärare som varit verksamma innan Lgy 11 hade erfarenheter om hur ämnet tog upp förut.

De intervjuade lärarnas upplevelse av undervisningen varierade något, men fyra upplevde att det var roligt och givande att undervisa inom detta ämne, något som alltid är positivt. Det var framförallt en av de intervjuade lärarna som hade en mer negativ bild till att undervisa inom detta ämne, främst för att det är svårt att lära sig. Därmed skulle eventuellt en ökning i hur lärarna upplever undervisningen ske ifall fokus låg på att ge lärare de nödvändiga

kunskaperna och likriktade undervisningen. Därför anser jag att en fortbildning och en tydligare ståndpunkt vad Skolverket tycker att detta ämne ska innefatta hjälpa lärare i deras yrkesroll samt öka intresset för ämnet. Dessutom fanns det olika problematik inom ämnet som lärarna upplevde. Även om de var relativt olika varandra ser jag även i detta fall att en tydlighet i hur undervisningen ska se ut och vad lärarna ska fokusera på skulle hjälpa att undvika problematiken som finns i dagsläget. Jag tror även på att ifall ämneslagsträffar skulle ta upp ämnet skulle även lärarna kunna hjälpa varandra för att förhindra problematiken, då alla har olika erfarenheter av undervisning och planering.

5.2 Annat som berör studien

5.2.1 Alternativa projekt

Fortsättningsvis skulle alternativa projekt till denna studie vara att genomföra en empirisk undersökning, och se hur exempelvis eleverna faktiskt uppfattar undervisningen och vad de egentligen lär sig och om de upplever att undervisningen stigmatiserar brukande (Christoffersen & Johannessen, 2015). Detta skulle kräva en mer omfattande studie och mycket tid i klassrummet för att kunna få in relevant data. Jag tycker att det skulle vara väldigt intressant att forska vidare på skillnaden mellan vad för kunskap läraren tror sig lära ut och vad elever egentligen uppfattar, speciellt inom detta område som har en stigmatisering i samhället. Det finns även forskning som kopplar ihop elevens mentala mående till användning av beroendeframkallande substanser, vilket ger även möjlighet till en studie i hur läraren anpassar undervisningen beroende på den mentala hälsan hos eleven, och hur pass långt en anpassning ska ske (Gryaznov *et al*, 2016).

En faktor som jag inte beaktat i början av denna studie var hur lärarnas egen utbildning inom ämnet såg ut. Samtliga av de tillfrågade lärarna hade inte genomgått någon fortbildning i ämnet, förutom en som deltagit på en föreläsning om cannabis. Det här medför en spännande fortsättning på ett alternativt projekt inom detta ämne, och något som är välbehövligt för att kunna utvärdera undervisningens kvalitet. Eftersom att det här är ett ämne där nya rön och substanser produceras, anser jag att det är av stor vikt att tillgodose lärarna utbildning om ämnet för att förbättra undervisningen i klassrummet. Något som var vanligt i undervisningen var att använda sig av internetsidor och skapa frågor utifrån den. En fråga för vidare studier skulle kunna vara om internetsidor används som komplement i undervisningen i brist på lärarens fortbildning i ämnet eller om de används för att själva läroboken är undermålig. Det kan jag däremot ej dra någon slutsats om så är fallet då studien ej fokuserat på detta.

Jag hade velat analysera mer av svaren för att få en mer utförlig och nyanserad bild av hur undervisningen om beroendeframkallande substanser ser ut i naturkunskapen idag. På grund av den begränsade tiden för denna studie kunde ej en djupgående analys av lärarnas svar göras. Därför skulle även ett alternativt projekt som har liknande upplägg som denna studie, där mer tid finns till forskarens förfogande samt en större grupp av lärare som intervjuas kunna genomföras och ge en mer realistisk bild för hur undervisningen ser ut inom ämnet beroendeframkallande substanser.

5.2.2 Förbättringsområden

Under denna studie borde en projektdagbok förts, för att kunna belysa de problem och möjligheter studien utgjorde. Om en projektdagbok tagits fram, skulle det kanske varit lättare att se paralleller mellan de olika områdena inom studien, och då fått en mer helhet i studien. Den hade även kunnat hjälpa under den skrivblockeringen som tidvis uppstod, och på så sätt göra arbetet mer tidseffektivt (Christoffersen & Johannessen, 2015).

En möjlig intervjuareffekt kan ha omedvetet påverkat svaret som de intervjuade lärarna gav, speciellt då jag inte har någon tidigare erfarenhet av intervjuer (Christoffersen & Johannessen, 2015). Den eventuella intervjuareffekten minskade allteftersom intervjuerna genomfördes, speciellt då de flesta telefonintervjuer skedde senare i studien. Däremot hittade jag inga avvikelser i de tidigare intervjuerna, och därför kan en slutsats dras om att intervjuareffekten inte påverkat studien.

En av svårigheterna med studien var att få tag i lärare som ställde upp på intervju. Jag startade studien med att skicka ut mejl till de gymnasieskolor som var i närområdet då jag gärna ville träffas i person. Detta ledde till att jag inte fick tag i rätt antal lärare att intervjuas, och jag vände mig till sociala medier för att öka antalet deltagare. Förvisso lyckades detta bra, däremot väntade jag för länge med att skicka ut förfrågan på sociala medier, vilket medförde att många av intervjuerna genomfördes relativt sent i studien. Dessutom visste jag inte alltid vem det var som fick mejlet med intervjuförfrågan, och ifall dessa personer skickade vidare förfrågningen till de berörda lärarna eller om de inte skickade vidare min förfrågan (Christoffersen & Johannessen, 2015). Det gjorde att jag undvek att skicka ut påminnelse om förfrågan för att inte upplevas att vara "tjätig", då de kan vara potentiella framtida arbetsgivare, och på så sätt kunde även intresserade lärare glömma bort att skicka iväg svar.

5.2.3 Reliabilitet och validitet

Data i denna studie är insamlad under kvalitativa intervjuer, men är genomarbetad och analyserad enkom av mig, vilket gör att jag innehaft rollen som selektiv aktör vid arbetet med den insamlade data (Christoffersen & Johannessen, 2015). Jag har, medvetet eller ej, valt att fokusera på vissa områden av data samt dragit slutsatser kring dessa. Däremot har handledaren för min studie varit en del av korrekturläsningen av resultatet och hjälp att se till områden som varit oklara eller där min tolkning av resultatet ej varit självklart. Reliabiliteten i data anser jag vara god, då den samlades in genom inspelade samtal som sedan transkriberades för att göra hanteringen av data lättare. Det finns vissa fall där ljudinspelningen varit otydlig att en fullständig ordagrant transkribering inte varit möjlig. Däremot är dessa få och jag anser att de inte gjorde att resultatet blir missvisande. Att jag enbart intervjuade sju verksamma lärare istället för det prefererade tio stycken, kan påverka studiens reliabilitet. Beträffande validiteten av studien var källan för data, de intervjuade lärarna, hög då de alla jobbade aktivt som lärare och därmed hade en stabil yrkesroll med inblick hur undervisningen i ämnet sker. Två av de intervjuade lärarna hade inte undervisning i naturkunskap i år men hade haft det föregående år, och jag anser att det inte påverkar validiteten i deras svar.

6. Slutsats

Syftet med studien var att undersöka hur undervisningen om beroendeframkallande substanser ser ut i naturkunskapskurserna. För att besvara syftet sattes följande frågeställning;

1. Vad är lärarens mål med undervisningen?
2. Hur läraren lägger upp undervisningen?
3. Hur läraren upplever att ämnet mottas av eleverna?

Min frågeställning besvarades genom att jag genomförde sju kvalitativa intervjuer med verksamma lärare. Under intervjuerna samlades svar för frågeställningen, samt andra frågor som togs upp i syfte med att fördjupa svaren. Resultatet av frågeställningen var att jag fick se hur varje lärare la upp sin planering. Här märkte jag att det fanns likheter såsom att de flesta lärare utgick från blocket "Livsstil och hälsa", användandet av internetsidor, inkludering av källkritik i arbetet samt att de oftast utgick från belöningscentret och hjärnan. Den vanligaste examinationsformen var ett enskilt skriftligt arbete. De mål lärarna satte för ämnet var oftast inte anknutna till kunskapskraven och det centrala innehållet, utan skapade efter klassens

förutsättningar och att eleverna ska kunna använda sig av kunskapen och ta beslut därefter. Lärarna ansåg att eleverna generellt verkade uppskatta undervisningen om ämnet. Då jag genom egna erfarenheter både fått undervisning i ämnet och undervisat om beroendeframkallande substanser under min verksamhetsförlagda utbildning under utbildningen, har det gett mig upplevelsen att undervisningen om beroendeframkallande substanser är repetitiv och oinspirerande, och att jag som elev och senare lärare endast tyckt att undervisningen är tråkig. Det gläder mig att inga av de intervjuade lärarna tyckte sig uppleva en negativ respons från eleverna, vilket kan bero på skiftet Lgy 11 då det tydliggjorts i läroplanen, och då lett till att undervisningen om beroendeframkallande substanser förbättrats.

Även då de flesta av de intervjuade lärarna hade positiva upplevelser av undervisningen fanns det olika problematik i ämnet. Exakt vad för problematik varierade hos lärarna, men mycket av problemen anser jag skulle kunna minska med hjälp av stöd från kollegor samt förbättrad kunskap inom ämnet. Speciellt då bristen på fortbildning och att lärarna oftast känner att de har för lite kunskap i ämnet var något som berördes under studien. När det dessutom var fallet att de lärare som hade ämneslagsträffar inte berörde ämnet beroendeframkallande substanser över huvud taget ger detta väldigt varierande standard och innehåll på undervisningen. Då Skolverket inte specificerar vad som ska ingå i undervisningen på mer detaljnivå än det som sägs i det centrala innehållet, är detta problem antagligen inte enbart regionalt utan utbrett i hela Sverige. Därför anser jag att klarare direktiv från Skolverket behövs samt att fortbildning sker för att lyckas likriktad undervisningen inom beroendeframkallande substanser. Likriktning av undervisningen behövs även för att minska stigmatiseringen av brukare i undervisningen, då det finns en definitionsskillnad mellan brukare och missbrukare. Därför drar jag slutsatsen om att beroendeframkallande substanser är ett spännande ämne inom naturkunskapen som har stor samhällsrelevans samt mycket potential, men att det måste arbetas både inom skolan och på en mer nationell nivå. På så sätt kan undervisningen bli mer likriktad så att alla lärare och elever utgår från samma möjligheter, vilket är essentiellt för samhällsutvecklingen.

7. Tack

Jag vill rikta ett tack till min handledare Elisabeth Långström samt de andra kursdeltagarna för tips och råd vid starten av detta projekt, men framförallt ett stort tack till er lärare som deltog i intervjuerna, utan er hade inte denna studie varit möjlig.

8. Referenser

- Akre C, Michaud P-A, Berchtold A, Suris J-C. 2010. Cannabis and Tobacco Use: Where Are the Boundaries? A Qualitative Study on Cannabis Consumption Modes Among Adolescents. *Health education research* **25**: 74-82.
- Bowen E A & Redmond H. 2016. Teaching Note- No Peace Without Justice: Addressing the United States' War on Drugs on Social Work Education. *Journal of Social Work Education*. **52**:4, 503–508.
- C.A.N. -Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Hur mycket dricker svensken? WWW-dokument 2016-04-06:
<http://www.can.se/Publikationer/rapporter/hur-mycket-dricker-svensken/> Hämtad 2017-11-17.
- Christoffersen L, Johannessen A. 2015. Forskningsmetoder för lärarstudenter. Studentlitteratur AB, Lund.
- Folkhälsomyndigheten. 2013. Lagar och policy. WWW-dokument 2013-11-03:
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halsofarliga-varor/lagar-och-policy/>
Hämtad 2017-12-02.
- Folkhälsomyndigheten: 2016a. Narkotikavanor. WWW-dokument 2016-11-17:
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/nationella-folkhalsoenkaten/levnadsvanor/narkotikavanor/> Hämtad 2017-11-29.
- Folkhälsomyndigheten. 2016b. Tobaksvanor. WWW-dokument 2016-11-17:
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser-och-visualisering/nationella-folkhalsoenkaten/levnadsvanor/tobaksvanor/> Hämtad 2017-11-29.
- Gryaznov A N, Gruzkova S U, Sharafiev E S, Cheverinkina E A, Muhametzyanova L Y, Kamaleeva A R, Gilmeeva R K. 2016. Psycho-pedagogical Research of Emotional and Estimative Mental States of Students who are Prone to Addictions. *International journal of environmental & science education* **11**: 8343–8349.
- Gunnarson H. 2012. Lärarens retorik- om tal och samtal i läraryrket. Liber AB, Stockholm.

- Hattie J. 2012. Synligt lärande för lärare. Natur & Kultur, Stockholm.
- Love-Quick SJ. 2016. The Relationship of Students' Awareness on Drug Policy, Procedures, and Intervention Programs to the Drug and Alcohol Use on College Campuses: A Correlational Study. ProQuest LLC.
- Meehan C. 2017. "Junkies, Wasters and Theives": School-Based Drug Education and the Stigmatization of People Who Use Drugs. Journal for Critical Education Policy Studies **15**: 85–107.
- Regeringskansliet. En samlad strategi för alkohol-, narkotika, dopning-, och tobakspolitiken 2016–2020. WWW-dokument 2016-02-09:
<http://www.regeringen.se/rattsdokument/skrivelse/2016/02/skr.20151686/> Hämtad 2017-12-02.
- Skolverket. 2011. Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011. Ordförandet AB, Stockholm.
- Skolverket. 2017a. Ämnesplanernas uppbyggnad. WWW-dokument:
<https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasiesarskola/amnesplanernas-uppbyggnad-1.200458>
Hämtad 2017-12-14.
- Skolverket. 2017b. Om ämnet naturkunskap. WWW-dokument:
<https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/nak/comment.pdf?subjectCode=NAK&commentCode=ALL&lang=sv> Hämtad 2017-11-16.
- Skolverket. 2017c. Ämne- Biologi (ej gällande). WWW-dokument:
https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/kursplaner-fore-2011/subjectKursinfo.htm?subjectCode=BI2000&courseCode=BI1201&lang=sv&tos=gy2000#anchor_BI1201 Hämtad 2017-11-29.
- Skolverket. 2017d. Ämne- Naturkunskap (ej gällande). WWW-dokument:
<https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/kursplaner-fore-2011/subjectKursinfo.htm?subjectCode=NK2000&lang=sv&tos=gy2000> Hämtad 2017-11-29.
- Skolverket. 2017e. Biologi. WWW-dokument: <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/biologi> Hämtad 2017-11-29.
- Skolverket. 2018. Brott och droger. WWW-dokument:

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/miljo-och-halsa/elevhalsan/samverkan-kring-barn-som-far-illa/brott-och-droger-1.205316> Hämtad 2018-01-10.

Thornberg R. 2013. Det sociala livet i skolan- socialpsykologi för läraren. 2a uppl. Liber AB, Stockholm.

9. Bilaga 1

Hej och tack för att du ställer upp för en intervju!

Nedan kommer lite information om intervjun och hur allt kommer behandlas, följt av de frågor jag tänkt att ställa. Intervjun är planerad att ta max 30 min.

Jag kommer spela in intervjun så att jag kan gå tillbaka till den för referenser, men ingen annan än jag kommer ha tillgång till materialet, som sedan kommer raderas när uppsatsen är godkänd. Du kommer förbi anonym i rapporten, men om du känner dig osäker får du läsa igenom uppsatsen innan jag skickar in den ifall du vill säkerhetsställa din sekretess.

Har du några andra frågor eller funderingar så är du välkommen att höra av dig!

Frågor under intervjun

- Hur lägger du upp undervisningen om beroendeframkallande substanser (såsom nikotin, alkohol, narkotika)?
- Hur tänker du när du lägger upp den sortens undervisning?
- Vad har du för mål med undervisningen?
- Känner du att du agerar annorlunda med en klass som använder sig av någon form av nikotin vs en klass som ej brukar sådant?
- Hur tycker du att eleverna verkar uppleva undervisningen om beroendeframkallande substanser, gentemot andra ämnen i naturkunskapen?
- Hur brukar du examinera denna del?
- Hur upplever du att undervisa i detta ämne?
- Har du upplevt någon problematik med ämnet?

Ser fram emot att träffa dig!

Hälsningar Michaela

10. Bilaga 2

Summering av de genomförda intervjuerna. Längst till vänster står frågeställningen, och sedan är varje vertikal spalt enskild lärare. De gula fälten markerar där svar ej angavs.

Hur länge har du varit lärare?	6	5/15	28	6	12	2	17
Hur lägger du upp undervisningen?		Filmklipp, som ger allmänt hur hjärnan fungerar och vad droger gör. Fånga upp elevers frågor. Använda undersökningar om bruk. Modell av hjärnan och belöningsystemet. Utgår mycket från genetik och hur det påverkar brukande. Learning genetics	Olika beroende program. BF-yrkesroll. Industri-medborgarkunskap. Komfux- kritisk granskning av sociala medier, forskning, europastatistiken, narkotikapolitik	Tema hälsa. Ppt med ex anatomi. Hur media och företag påverkar. Statistik och socioekonomiska faktorer. Drugsmart, lustfyllt. Avslutar med en skriftlig uppgift.	Inte mycket fokus på detta område. Tog upp doping förra året. Kommer ibland upp under elevers grupparbeten om sexualitet.	Börjar med ppt om tobak. Efter det genomgång om vad droger är. Sedan blir det grupparbete där eleverna får välja mellan olika teman. Presenterar sedan i tvärgupper.	Startar med värderingsövningar, heta stolek och EPA. Går sedan igenom drog för drog, belöningscenter i hjärnan. Klassen får ställa frågor. Sedan internetsida med scenarion i en stad.
Brukare/missbrukare	Brukare komma upp via choice.	Inget svar	Ja, individens subjektiva upplevelse	Nej, men bruk av cannabis= missbruk då det är olagligt.	Nej (tillägger att elever saknar den förklaringen)	Nej, endast om hur omgivningen blir drabbad.	Nej, men brukare=missbrukare, eller?
Vad har du för mål?	Elever ska kunna göra medvetna val	De ska få den naturvetenskapliga basen och kunna ta ställning till påståenden. Lära sig om ärfthet och källkritik.	Slå håll på alternativ fakta och inte ha moraliserande undervisning. Tar även upp vilka kunskapskrav.	Eleverna ska känna att detta rör dem personligen	Att eleverna ska förstå att det är farligt	Det ska vara givande, de ska lära sig mycket, lära sig att redovisa i grupp och lyssna på varandra.	Möta fakta och kritiskt granska påståenden, se olika fakta i naturvetenskapen och väga dem mot varandra.
Inte bruka alls eller bruka på en bra nivå?	Bra nivå	Inte sagt att de kommer förstöra sina liv, undvikit pepinnar.	Ingen moraliserande undervisning	Inget svar	Inget svar	Nej till droger och nikotin, alkohol med mätta.	Undervisningen ska hjälpa dem att göra medvetna val
Agerar du annorlunda i en klass som brukar nikotin?	Lägger ner mer tid att prata om det.	Tror inte det, har dålig koll på klasserna	Ja, det är klart	Nej, de flesta använder nikotin	Har ingen koll på brukandet i skolan	Nej, men är väldigt negativ inställd till nikotin	Ja, jag tror man påverkas. Blir mer accpeterande om de röker.
Hur brukar eleverna uppleva undervisningen?	Väldigt beroende på klass. Sam och estet mer diskussionsbenägna. Eleverna är intresserade.	Verkar förstå direkt och vara mer lättsamma	Verkar uppskatta den kritiska granskningen istället för moralisering	Det här och sex- och samlevnad intresserar dem.	Intresserade	Området är spännande och de tycker om att lära sig	Kul och spännande.
Hur brukar du examinera?	Examinerar kroppen som helhet. Antingen via prov, eller seminarie med poster eller film.	Jobba med frågor som inlämningsuppgift.	Muntligt seminarium där de granskar påståenden. Fördjupningsarbeten på komvux.	Examineras endast med uppgiften inom hälsotemat (där inte allt handlar om ANT). Kompletterar med vad som hörs under diskussionerna.	Gruppredovisning muntligt. De har kanske fått skicka in en text eller sin ppt efteråt.	Endast genom grupparbetet som redovisas i tvärgupper. G/IG	Positiv artikel om cannabis, så ska de bemöta den.
Hur upplever du att undervisa inom detta?	Olika beroende på klass, men generellt tycker att det är roligt	Tycker att det är intressant och viktigt	Inte direkt svårt, men man kan inte använda gammaldags moralism.	spännande och roligt, men kan egentligen för lite om detta.	Ganska tråkigt och jag har ett motstånd pga det är svårt att lära sig själv.	Roligt, givande och viktigt	Jättekul och lite spännande pga förbuden
Har du upplevt någon form av problematik?	Hur kan man bedöma värderingar?	När eleven vill diskutera upplevelsen av att ta droger.	Reaktioner från dem som är närstående missbruk.	Elevernas romantiserade bild av tobak och cannabis.	Hur man ska ta upp det. Två skolor, ena nej inte lära ut pga ökat bruk, eller ja, lära ut så att de undviker bruk.	Nej, det är väl alkoholkonsumtionen som är svår att helt säga nej till.	Risk för tystnad i klassen. Eller de som har en positiv syn och inte vill ändra sin åsikt.
Källkritik?	Ja, ibland	Ja	Ja	Ja	Nej	Inget svar	Ja